

## **ZARZĄDZANIE KAPITAŁEM OBROTOWYM W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2007 ROKU (NA PODSTAWIE DANYCH FADN)**

Roma Ryś-Jurek

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

**Abstrakt.** W artykule podjęto próbę opisanie sposobu zarządzania kapitałem obrotowym netto w gospodarstwach rolnych w 2007 roku. Dane dotyczące gospodarstw pochodzą z bazy FADN. Obejmują gospodarstwa rolne z 27 krajów Unii Europejskiej (UE-27). Posłużono się analizą opisową i porównawczą, a także wykorzystano podstawowe wskaźniki z analizy finansowej. Analiza wykazała, że rolnictwo Unii Europejskiej w 2007 roku charakteryzowało się: wysokim udziałem aktywów obrotowych w aktywach ogółem, nadpłynnością i małym znaczeniem zobowiązań krótkoterminowych. Powszechnie była stosowana strategia agresywno-konserwatywna zarządzania kapitałem obrotowym netto, którą charakteryzował umiarkowany zysk i ryzyko. Wystąpiło również duże różnicowanie struktury majątku i kapitałów w zależności od kraju. Badanie rozszerzono o porównanie zarządzania kapitałem obrotowym netto w przeciętnych gospodarstwach rolnych z Polski ze średnią z UE-27 według ESU i typu rolniczego.

**Słowa kluczowe:** gospodarstwo rolne, kapitał obrotowy, strategia, płynność

### **WSTĘP**

Jak wiadomo, zarządzanie kapitałem obrotowym w przedsiębiorstwie należy do jednego z najważniejszych obszarów decyzji finansowych. Decyzje powinny prowadzić do harmonizacji poziomu kapitału obrotowego z wielkością zapotrzebowania na ten kapitał, optymalizując majątek obrotowy (zapasy i należności) lub wykorzystując różne źródła jego finansowania [Sierpińska i Wędzki 1997]. W literaturze współistnieje wiele definicji kapitału obrotowego. W najszerszym ujęciu kapitał obrotowy jest oparty na aktywach obrotowych, które są finansowane zobowiązaniami długoterminowymi, krót-

koterminowymi i kapitałem własnym. Jest wtedy nazywany kapitałem obrotowym brutto (KOB). Natomiast część aktywów, która nie jest finansowana zobowiązaniami krótkoterminowymi, lecz kapitałami długoterminowymi i kapitałem własnym, nazywa się kapitałem obrotowym netto (KON) [Brigham i Houston 2005, Sierpińska i Wędzki 1997, Zimon 2008].

Posiadanie kapitału obrotowego warunkuje zachowanie ciągłości przebiegu cyklu produkcyjnego w przedsiębiorstwie. Sposób gospodarowania nim zależy od stosowanej strategii [Konieczna 2008]. Artykuł ten stanowi próbę zastosowania teorii dotyczącej kapitału obrotowego netto i strategii zarządzania nim, nie jak dotąd w przedsiębiorstwach, ale w gospodarstwach rolnych. Odpowiednie zarządzanie składnikami KON wydaje się szczególnie ważne w gospodarstwach rolnych z powodu biologicznego charakteru produkcji. Wszelkie braki środków produkcji znajdują odzwierciedlenie w uzyskiwanych plonach, a ich uzupełnianie z opóźnieniem może nie przynieść pożądanych efektów [Wasilewski 2004]. Warto również dodać, że cechą charakterystyczną większości gospodarstw rolnych jest duży udział środków trwałych w aktywach ogółem, a tempo rotacji środków trwałych jest znacznie wolniejsze niż środków obrotowych [Mańko i Płonka 2010].

## MATERIAŁ ŹRÓDŁOWY I METODY BADAWCZE

W artykule wykorzystano materiał źródłowy pochodzący z bazy danych FADN, który dotyczył 2007 roku [FADN 2010]. Badanie przeprowadzono w trzech układach, analizując dane przeciętne dotyczące gospodarstw rolnych: z poszczególnych krajów UE-27, według ESU z Polski na tle średniej UE-27 oraz według typu rolniczego z Polski na tle średniej UE-27.

W badaniu posłużono się analizą opisową i porównawczą, a także zastosowano podstawowe metody statystyki opisowej. Dla rozpatrywanych gospodarstw obliczono i zaprezentowano 12 wskaźników dotyczących sposobu zarządzania KON<sup>1</sup>:

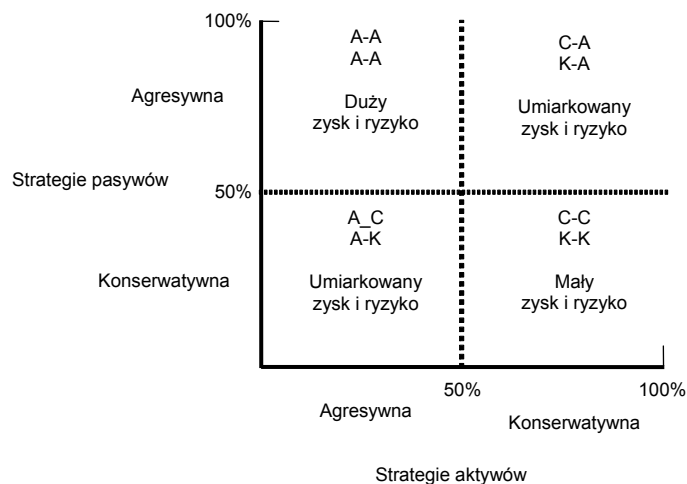
- X1 – udział aktywów obrotowych w aktywach ogółem (%),
- X2 – udział zobowiązań krótkoterminowych w pasywach ogółem (%),
- X3 – poziom KON – różnica między aktywami obrotowymi a zobowiązaniami krótkoterminowymi (euro)<sup>2</sup>,
- X4 – pokrycie aktywów kapitałem własnym – relacja kapitału własnego do aktywów ogółem,
- X5 – wskaźnik płynności bieżącej – relacja aktywów obrotowych do zobowiązań krótkoterminowych,
- X6 – wskaźnik płynności szybki A – relacja aktywów obrotowych pomniejszonych o zapasy do zobowiązań krótkoterminowych,
- X7 – wskaźnik płynności szybki B – relacja aktywów obrotowych pomniejszonych o zapasy i stado obrotowe do zobowiązań krótkoterminowych,
- X8 – wskaźnik rotacji zapasów – relacja kosztów do zapasów,

<sup>1</sup> Formuły wskaźników zaczerpnięto z: FADN [2010], Kulawik 1995], Sierpińska i Wędzki [1997], Wyniki standardowe... [2005], Tatka [1999]. Jednakże, np. konstruując wskaźniki X9, X10 i X11, kierowano się dostępnością danych, więc ich formuły zmieniono.

<sup>2</sup> W literaturze funkcjonuje również jako aktywa bieżące netto lub kapitał pracujący.

- X9 – wskaźnik rotacji należności i gotówki – relacja pozostałych aktywów obrotowych pomnożona przez 365 dni do produkcji ogółem gospodarstwa (dni)<sup>3</sup>,
- X10 – rentowność aktywów ogółem – relacja dochodu z gospodarstwa rolnego do aktywów ogółem,
- X11 – rentowność netto – relacja dochodu z gospodarstwa rolnego do produkcji ogółem,
- X12 – Cash Flow II – sprzedaż produktów powiększona o inne przychody, sprzedaż zwierząt, dopłaty (dotyczące działalności operacyjnej, inwestycji), saldo VAT, saldo powiększenia aktywów trwałych, saldo kredytów i pomniejszona o wydatki kosztowe, zakup zwierząt, podatki gospodarstwa (w tym od inwestycji) (euro).

Ponadto, w artykule spróbowano określić, jaką strategię zarządzania KON wybierają gospodarstwa rolne. W zakresie zarządzania aktywami i pasywami bieżącymi można wyróżnić strategię konserwatywną i agresywną (rys. 1). Uzyskuje się wtedy możliwe cztery kombinacje strategii, z czego jedna jest konserwatywna, jedna agresywna i dwie umiarkowane [Sierpińska i Wędzki 1997]. Strategii konserwatywnej (K-K) towarzyszy małe ryzyko, ale i możliwość osiągnięcia niskich dochodów, a strategia agresywna (A-A) zwiększa szanse na duże zyski, ale towarzyszy im duże ryzyko. Podmioty ostrożne mogą zastosować kombinacje strategii konserwatywnych i agresywnych, czyli strategię umiarkowaną (A-K lub K-A). Osiągną wtedy umiarkowany zysk, ponosząc umiarkowane



Rys. 1. Strategia kapitału obrotowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sierpińska i Wędzki [1997].

<sup>3</sup> W przypadku interpretowania zmian X9 należy zachować dużą ostrożność, bo w bazie FADN należności i gotówka są ujmowane łącznie [FADN 2010]. Mimo iż uważa się, że nie przynosi on dużej wartości merytorycznej – z powodu braku innych, dokładniejszych danych – zachowano go i spróbowano interpretować.

ryzyko [Konieczna 2008]. Warto przy tym dodać, że gdy stosuje się strategię konserwatywną, wskaźniki płynności są wyższe, a wskaźniki efektywności aktywów i rentowności niższe. Można też dodać, że strategia konserwatywna sprowadza się do utrzymania okresu ściągłości należności na optymalnym poziomie przy skracaniu okresu regulacji zobowiązań. Natomiast, gdy stosuje się strategię agresywną, poprawie ulegają wskaźniki efektywności aktywów i rentowności, a obniżeniu wskaźniki płynności. Dąży się w niej do skracania okresu ściągłości należności z jednoczesnym wydłużaniem okresu regulacji zobowiązań [Gajdka i Walińska 1998, Sierpińska i Wędzki 1997].

## STRATEGIE KAPITAŁU OBROTOWEGO W ROLNICTWIE UE-27

Przedstawione w tabeli 1 dane wskazują na to, że sektor rolnictwa w UE-27 posiada swoją specyfikę majątkowo-kapitałową, którą charakteryzuje zauważalny udział aktywów obrotowych w aktywach ogółem, nadpłynność i małe znaczenie zobowiązań krótkoterminowych. Powszechnie jest stosowana strategia agresywno-konserwatywna (A-K), którą charakteryzuje umiarkowany zysk i ryzyko (rys. 2).

Tabela 1. Wskaźniki opisujące zarządzanie KON w przeciętnych gospodarstwach rolnych z UE-27, według kraju, w 2007 roku

Kraj	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
BEL	13,68	0,19	73 769	0,73	72,48	64,51	21,88	20,04	40,65	0,11	0,29	47 947
BGR	37,56	6,36	11 142	0,84	5,90	5,05	4,56	8,64	193,48	0,13	0,25	4 613
CYP	13,23	0,01	23 414	0,99	1 464,38	1 464,30	1 294,88	1 160,50	264,48	0,05	0,30	9 993
CZE	26,53	8,97	132 627	0,77	2,96	2,56	2,10	12,11	172,31	0,05	0,13	26 322
DAN	16,29	3,27	236 348	0,44	4,98	4,29	3,32	7,69	247,15	0,00	0,01	56 938
DEU	14,63	6,29	63 807	0,82	2,33	2,20	1,61	34,10	129,17	0,06	0,22	44 513
ELL	5,06	0,15	3 861	1,00	34,00	26,38	16,74	13,70	37,27	0,17	0,68	14 164
ESP	40,08	0,38	113 741	0,98	105,73	104,24	101,43	15,16	947,40	0,08	0,55	23 055
EST	21,84	9,91	24 013	0,71	2,20	1,48	1,05	5,41	93,44	0,12	0,30	14 900
FRA	40,09	13,22	93 711	0,64	3,03	2,13	1,69	3,21	194,57	0,11	0,27	39 408
HUN	37,25	16,68	30 342	0,70	2,23	1,88	1,66	8,01	217,48	0,08	0,16	16 443
IRE	4,01	0,29	37 344	0,98	13,93	12,69	4,50	11,55	110,25	0,02	0,49	22 740
ITA	11,60	0,20	39 655	0,99	59,32	50,95	42,63	6,49	180,30	0,08	0,48	31 321
LTU	34,27	6,67	27 743	0,83	5,14	4,00	3,54	3,48	242,32	0,19	0,53	13 514
LUX	17,43	2,13	150 199	0,83	8,20	7,69	5,48	14,52	271,21	0,05	0,33	34 316
LVA	35,94	9,58	24 097	0,70	3,75	3,08	2,64	6,95	204,97	0,15	0,33	7 973
MLT	8,83	2,28	19 001	0,95	3,88	3,88	1,94	–	78,16	0,08	0,41	22 300

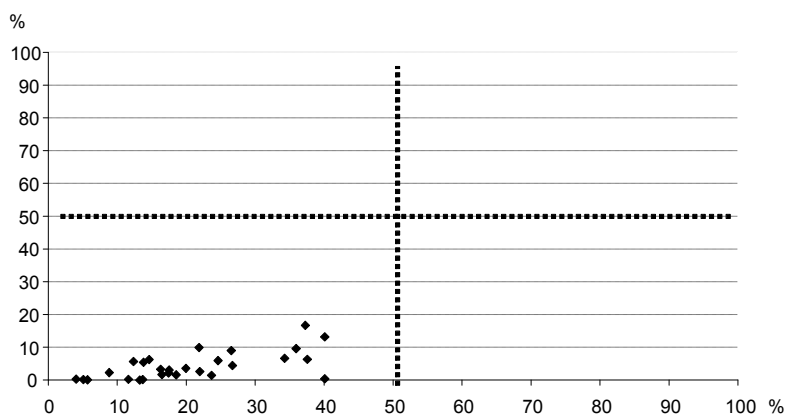
Tabela 1 – cd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
NED	13,78	5,41	142 761	0,61	2,55	2,13	1,81	9,23	156,01	0,03	0,11	55 707
OST	21,95	2,56	82 473	0,91	8,57	7,71	6,71	6,45	364,60	0,08	0,45	27 369
POL	17,51	3,04	12 557	0,90	5,75	3,61	2,51	3,67	88,57	0,11	0,36	8 321
POR	16,46	1,66	13 140	0,96	9,94	8,25	6,19	7,80	141,67	0,10	0,39	6 725
ROU	23,67	1,45	6 318	0,96	16,37	14,43	12,05	11,12	172,70	0,11	0,30	2 646
SUO	18,53	1,58	61 394	0,74	11,72	9,13	7,68	6,80	196,43	0,08	0,34	18 693
SVE	24,61	5,94	119 635	0,69	4,14	3,52	2,98	7,01	258,23	0,05	0,18	26 126
SVK	26,71	4,42	279 600	0,92	6,05	4,73	3,92	8,78	155,44	0,01	0,02	55 856
SVN	5,67	0,06	11 042	0,98	97,86	39,97	3,39	3,28	6,46	0,03	0,28	3 362
UKI	12,34	5,66	91 442	0,89	2,18	1,81	1,30	7,91	156,81	0,04	0,24	40 750
27*	19,92	3,57	45 026	0,86	5,59	4,82	4,07	6,70	242,025	0,07	0,32	19 573

BEL – Belgia, BGR – Bułgaria, CYP – Cypr, CZE – Czechy, DAN – Dania, DEU – Niemcy, ELL – Grecja, ESP – Hiszpania, EST – Estonia, FRA – Francja, HUN – Węgry, IRE – Irlandia, ITA – Włochy, LTU – Litwa, LUX – Luksemburg, LVA – Łotwa, MLT – Malta, NED – Holandia, OST – Austria, POL – Polska, POR – Portugalia, ROU – Rumunia, SUO – Finlandia, SVE – Szwecja, SVK – Słowacja, SVN – Słowenia, UKI – Wielka Brytania.

\*Jest to wartość zagregowana dla UE-27, a nie średnia arytmetyczna z wierszy 2-28.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych FADN [2010].



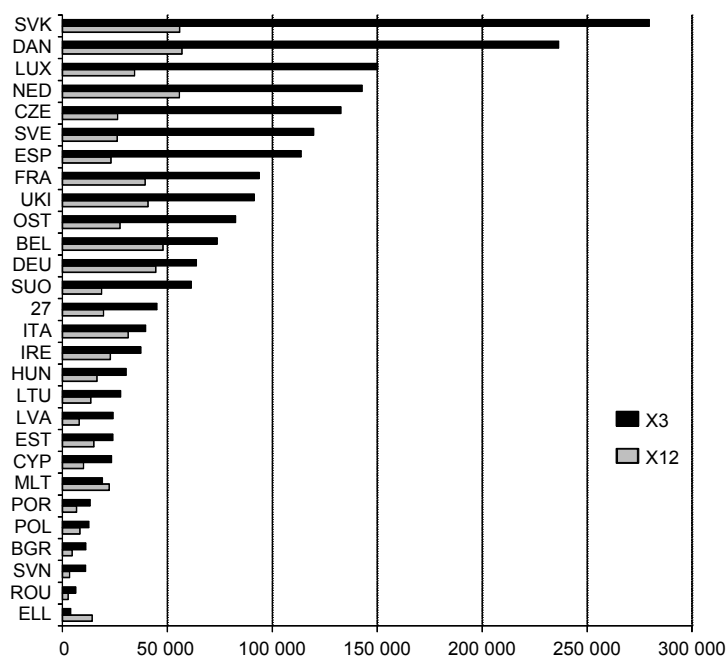
Rys. 2. Strategie kapitału obrotowego netto w przeciętnych gospodarstwach rolnych z UE-27, według kraju, w 2007 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN [2010].

Analizując dane z tabeli 1 można stwierdzić, że w 2007 roku średni udział aktywów obrotowych w aktywach ogółem (X1) dla UE-27 wyniósł ok. 19,92%, a dla Polski ok. 17,51%. Jednakże zaprezentowane dane wskazują na występowanie znaczących różnic

miedzy krajami. I tak, na przykład, udział aktywów obrotowych w aktywach ogółem wyższy niż 30% posiadały przeciętne gospodarstwa rolne z: Litwy, Łotwy, Węgier, Bułgarii, Hiszpanii i Francji, podczas gdy w rolnictwie Irlandii, Grecji, Słowenii i Malty ten udział wynosił tylko 4,01-8,83%. Mniejsze różnice są natomiast zauważalne w przypadku udziału zobowiązań krótkoterminowych w pasywach ogółem (X2), który średnio dla UE-27 wyniósł ok. 3,57%, a dla Polski 3,04% (tab. 1). Można zauważyć, że finansowanie zobowiązaniami krótkoterminowymi odgrywa największą rolę w rolnictwie francuskim (ok. 13,22%) i węgierskim (16,68%), a najmniejsze znaczenie ma w rolnictwie: Cypru, Słowenii, Grecji, Belgii, Włoch, Irlandii i Hiszpanii, w których zobowiązania krótkoterminowe nie przekraczały 1% pasywów ogółem.

Wyraźne różnice wystąpiły również w kształtowaniu się poziomu KON (X3) i Cash Flow II (X12) w UE-27 (tab. 1, rys. 3). Przeciętnie, dla gospodarstwa rolnego z UE-27 poziom KON w 2007 roku wyniósł 45026 euro, a z Polski 12 557 euro. Najwyższe zasoby KON posiadały przeciętne gospodarstwa rolne z: Hiszpanii, Czech, Luksemburga, Danii i Słowacji (od ok. 113 741 do ok. 279 600 euro), a najniższe przeciętne gospodarstwa z Grecji (ok. 3861 euro) i Rumunii (6318 euro). Natomiast Cash Flow II, który ukazuje zdolność gospodarstwa rolnego do samofinansowania swojej działalności i tworzenia oszczędności, średnio w UE-27 wyniósł ok. 19 573 euro, a w Polsce 8321 euro. Najwyższy jego poziom (powyżej 40 000 euro) miały przeciętne gospodarstwa z: Wielkiej Brytanii, Niemiec, Belgii, Holandii, Słowacji i Danii, a najniższy – poniżej 5000 euro – z Rumunii, Słowenii i Bułgarii.



Rys. 3. Poziom KON (X3) i Cash Flow II (X12), według kraju UE-27, w 2007 roku. Oznaczenia jak w tabeli 1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN [2010].

Warto przy tym zauważyć, że pokrycie aktywów kapitałem własnym (X4) w 2007 roku było w UE-27 wysokie i przeciętnie wyniosło ok. 86%. W polskim przeciętnym gospodarstwie rolnym było nawet wyższe (90%). Natomiast nie osiągnęło nawet 70% w przeciętnych gospodarstwach rolnych z Danii, Holandii, Francji, Szwecji i Łotwy (tab. 1).

Skutkiem zróżnicowania struktury majątku i kapitałów w sektorze rolnictwa poszczególnych krajów UE-27 było różne kształtowanie się wskaźników płynności bieżącej (X5) i szybkiej (X6 i X7). Wskaźniki te osiągnęły wysokie wartości i średnio dla UE-27 oznaczały ponad 5,5-krotne pokrycie aktywami obrotowymi zobowiązań krótkoterminowych, ponad 4,8-krotne pokrycie aktywami obrotowymi bez zapasów zobowiązań krótkoterminowych oraz ponad 4-krotne pokrycie aktywami obrotowymi bez zapasów i stada obrotowego zobowiązań krótkoterminowych<sup>4</sup>.

Warto dodać, że wystąpiło duże zróżnicowanie płynności między poszczególnymi krajami (tab. 1). Najwyższe wartości tych wskaźników osiągnęły przeciętne gospodarstwa rolne z Włoch, Belgii, Hiszpanii i Cypru. Szczególnym gospodarstwem jest słoweńskie, które zwróciło uwagę wysokimi stanami zapasów i stada obrotowego. Natomiast polskie przeciętne gospodarstwo rolne wykazywało nadpłynność w wysokości odpowiednio: 5,75, 3,61 i 2,51. Średniobiorąc najniższą płynność w 2007 roku utrzymywały przeciętne gospodarstwa rolne z Węgier i Wielkiej Brytanii. Taki kształtowanie się wskaźników płynności potwierdza specyfikę sektora rolnictwa, w którym najbardziej angażuje się kapitały własne i długoterminowe, a nie finansuje się działalności zobowiązaniami krótkoterminowymi.

Średnio, rotacja zapasów (X8) w przeciętnym gospodarstwie rolnym z UE-27 w 2007 roku wyniosła 6,70. Najwyższe wartości tego wskaźnika charakteryzowały gospodarstwa z Belgii, Niemiec i Cypru. Natomiast niskie jego wartości odnotowano w większości krajów, przy tym wartość poniżej 4,00 miały przeciętne gospodarstwa z: Francji, Słowenii, Litwy i Polski. Szczególnym przypadkiem była Malta, gdzie przeciętne gospodarstwo rolne właściwie nie utrzymywało zapasów. Natomiast wskaźnik rotacji należności i gotówki (X9) w krajach UE-27 był wysoki i wynosił średnio ok. 242 dni, przy czym w Polsce tylko ok. 88,57 dni (tab. 1). Rotacja ta przekraczała 250 dni w przeciętnych gospodarstwach rolnych ze: Szwecji, Cypru, Luksemburga, Austrii i Hiszpanii, a nie osiągnęła 100 dni w gospodarstwach ze: Słowenii, Grecji, Belgii, Malty, Estonii i – jak już zauważono – z Polski.

Jeśli chodzi o rentowność aktywów ogółem (X10), to w 2007 roku wyniosła średnio, dla gospodarstwa z UE-27, ok. 7%, przy czym wartości powyżej 10% uzyskały przeciętne gospodarstwa rolne z: Portugalii, Belgii, Rumunii, Polski, Francji, Estonii, Bułgarii, Łotwy, Grecji i Litwy. Natomiast wartości poniżej 5% miały gospodarstwa z: Danii, Słowacji, Irlandii, Holandii, Słowenii, Wielkiej Brytanii, Szwecji i Cypru (tab. 1). W przypadku rentowności netto (X11), średni poziom dla gospodarstwa z UE-27 wyniósł ok. 32%, a z Polski ok. 36%. Warto przy tym zauważyć, że rentowność netto powyżej 40% osiągnięto w aż siedmiu rolnictwach, a mianowicie w rolnictwie: maltańskim, austriackim, włoskim, irlandzkim, litewskim, hiszpańskim i greckim. Natomiast najniższa rentowność netto (poniżej 20%) charakteryzowała rolnictwo duńskie, słowackie, holenderskie, czeskie, węgierskie, szwedzkie i niemieckie (tab. 1).

---

<sup>4</sup> Szczegółowe badania płynności gospodarstw rolnych przeprowadzili Bieniasz i Gołaś [2008].

## STRATEGIE KAPITAŁU OBROTOWEGO W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG ESU W POLSCE I UE-27

W układzie klas wielkości ekonomicznej mierzonej w ESU, można zauważyć wyraźne różnice między gospodarstwami, zarówno w Polsce, jak i w UE-27 w 2007 roku (tab. 2). Udział aktywów obrotowych w aktywach ogółem w Polsce był podobny do przeciętnego ich udziału w UE ogółem, ale wyróżniała się klasa polskich gospodarstw powyżej 100 ESU z poziomem przekraczającym 30%. Można również stwierdzić, że im większe było gospodarstwo pod względem ESU, tym wyższą miało skłonność do zaciągania zobowiązań krótkoterminowych. Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej zwiększał się poziom KON, a zmniejszało się pokrycie aktywów kapitałem własnym (tab. 2). Zjawiska te dotyczyły zarówno Polski, jak i UE-27. W konsekwencji, płynność bieżąca i szybka były tym niższe, im większe ekonomicznie było gospodarstwo rolne. W tym zakresie zróżnicowanie było znaczące. Na przykład małe i bardzo małe polskie przeciętne gospodarstwa rolne (poniżej 8 ESU) miały płynności na poziomie: 8,98-11,00 (X5), 5,21-7,32 (X6) oraz 1,75-2,17 (X7), podczas gdy w gospodarstwach dużych i bardzo dużych (powyżej 40 ESU) wielkości te wynosiły: 3,20-3,90 (X5), 2,41-2,46 (X6) oraz 0,39-0,69 (X7). Wobec tego w Polsce występowała ok. trzykrotna różnica w płynności, a w UE-27 średnio ok. dziewięciokrotna.

Tabela 2. Wskaźniki opisujące zarządzanie KON w przeciętnych gospodarstwach rolnych z Polski i UE-27, według ESU, w 2007 roku

ESU	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12
Polska												
0-< 4	15,55	1,41	6 719	0,97	11,00	7,32	2,17	3,68	107,78	0,094	0,38	4 539
4-< 8	15,93	1,78	8 614	0,95	8,98	5,21	1,75	3,16	82,49	0,100	0,37	6 074
8-< 16	16,62	2,57	13 901	0,91	6,46	3,78	1,30	3,28	76,29	0,116	0,38	9 973
16-< 40	17,09	3,54	23 966	0,86	4,83	2,89	1,05	3,54	69,54	0,136	0,40	16 640
40-< 100	18,49	4,74	50 349	0,79	3,90	2,46	0,69	4,19	77,36	0,147	0,37	34 380
≥ 100	30,58	9,57	281 521	0,73	3,20	2,41	0,39	5,91	141,34	0,104	0,21	104 172
UE-27												
0-< 4	17,56	0,56	7 179	0,98	31,42	26,85	3,99	5,49	253,16	0,072	0,39	2 987
4-< 8	22,26	0,59	24 105	0,98	37,86	35,52	2,05	6,31	532,81	0,073	0,54	9 180
8-< 16	16,86	0,89	29 357	0,96	19,02	17,15	1,83	6,36	347,83	0,067	0,47	13 090
16-< 40	17,28	2,08	51 282	0,92	8,31	7,46	1,15	7,42	294,77	0,066	0,41	22 213
40-< 100	19,33	3,82	94 019	0,85	5,06	4,45	0,84	7,97	227,96	0,075	0,34	44 024
≥ 100	22,60	6,41	248 319	0,74	3,52	2,85	0,51	6,20	178,67	0,072	0,24	107 374

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN [2010].

Warto również zauważyć, że w 2007 roku wskaźniki rotacji zapasów w polskich gospodarstwach rolnych, według ESU, był niższy niż w UE-27 i kształtował się dla Polski w przedziale 3,16-5,91, gdy w UE-27 osiągał wartości między 5,49 a 7,97. Za to w Polsce występował o wiele korzystniejszy poziom wskaźnika rotacji należności i gotówki (X9) niż w UE-27 ogółem. Dotyczyło to zwłaszcza polskich przeciętnych gospodarstw rolnych o rozmiarze 4-100 ESU (małych, średnich i dużych), gdzie przyjmował on wartości między 69,54 a 82,49 dni (tab. 2). Polskie gospodarstwa rolne, według ESU, charakteryzowała wyższa przeciętna rentowność aktywów ogółem (X10) niż średnio w UE-27. Szczególnie korzystne wartości przyjęła dla polskich gospodarstw 16-100 ESU, a więc średnio-dużych i dużych (13,6-14,7%), na unijnym poziomie ok. 7% (właściwie niezależnie od klasy ESU). Natomiast najniższą rentowność netto, zarówno w Polsce, jak i w UE-27, osiągnęły gospodarstwa największe (powyżej 100 ESU). Jednakże to one były najbardziej zdolne do samofinansowania swojej działalności i tworzenia oszczędności, gdyż ich wskaźniki Cash Flow II (X12) przekroczyły 100 000 euro w 2007 roku (tab. 2).

### STRATEGIE KAPITAŁU OBROTOWEGO W GOSPODARSTWACH ROLNYCH WEDŁUG TYPU ROLNICZEGO W POLSCE I UE-27

Zróżnicowanie sposobu zarządzania KON było również zauważalne w podziale gospodarstw rolnych według typów rolniczych (grupowanie TF14)<sup>5</sup>. W 2007 roku w Polsce najwyższe udziały aktywów obrotowych w aktywach ogółem (X1 – powyżej 20%) miały cztery typy rolnicze, a mianowicie gospodarstwa zajmujące się: zbożami, olejnymi i strączkowymi, innymi uprawami polowymi, pozostałymi uprawami trwałymi oraz owcami i kozami. Natomiast w UE-27 taki poziom tego wskaźnika przekroczyło aż siedem z 14 typów (tab. 3). W przypadku udziału zobowiązań krótkoterminowych w pasywach ogółem, wartości powyżej 4% miały gospodarstwa uprawiające zboże, oleiste i strączkowe (13), zajmujące się ogrodnictwem (20) i hodujące zwierzęta żywno-paszami treściwymi (50). Średnio w UE-27 poziom ten przekroczyły typy: 14, 20, 31, 50, 70 i 80 (tab. 3).

Warto zauważyć, że w Polsce szczególnie wysoki poziom KON miały gospodarstwa zajmujące się pozostałymi uprawami trwałymi oraz owcami i kozami. Zarówno w Polsce, jak i średnio w UE-27, pokrycie aktywów kapitałem własnym było wysokie i przekraczało 90% w sześciu typach rolniczych.

Jak wynika z danych z tabeli 3, szczególnie wysoką płynność utrzymywały gospodarstwa zajmujące się w Polsce pozostałymi uprawami trwałymi (34), owcami i kozami (44) oraz mieszaną produkcją z przewagą zwierząt (70). Natomiast w UE-27 najbardziej płynne były gospodarstwa z drzewami i krzewami owocowymi (32), gajami oliwnymi (33), owcami i kozami (44) oraz z mieszaną produkcją z przewagą upraw (60).

Warto dodać, że wysoką rotację zapasów w Polsce i UE-27 wykazywały gospodarstwa ogrodnicze, hodujące owce i kozy oraz zwierzęta żywno-paszami treściwymi. Ponadto, pod tym względem, w UE-27 wyróżniały się jeszcze gospodarstwa z gajami

---

<sup>5</sup> W Polsce ze względu na warunki klimatyczne nie występują dwa typy rolnicze: 31 – winnice i 33 – gaje oliwne, więc wyróżnia się 12 z 14 typów rolniczych obserwowanych w UE-27.

Tabela 3. Wskaźniki opisujące zarządzanie KON w przeciętnych gospodarstwach rolnych z Polski i UE-27, według typu rolniczego (grupowanie TF14), w 2007 roku

TF14	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12
Polska												
13	21,82	5,70	18 816	0,84	3,83	2,50	0,16	3,22	153,36	0,14	0,44	13 417
14	20,58	3,91	15 324	0,89	5,26	2,98	0,20	2,75	118,83	0,13	0,39	11 618
20	10,55	4,74	7 384	0,73	2,22	1,98	0,01	30,13	70,18	0,13	0,27	13 234
32	14,37	2,22	12 403	0,90	6,47	2,66	0,03	1,89	83,74	0,10	0,41	10 563
34	35,19	2,51	37 470	0,90	14,00	4,77	0,06	0,72	155,52	0,12	0,44	11 860
41	12,77	2,37	11 551	0,90	5,38	3,16	1,21	3,36	61,35	0,13	0,48	9 905
44	22,35	2,19	31 665	0,97	10,21	9,69	2,73	12,67	220,20	0,12	0,49	12 016
45	15,53	2,46	13 951	0,89	6,32	4,00	2,01	3,09	70,70	0,12	0,46	7 901
50	19,51	4,39	17 687	0,86	4,44	3,48	1,76	10,95	50,38	0,11	0,21	11 655
60	17,49	2,96	9 180	0,93	5,91	3,42	0,87	3,13	92,88	0,11	0,38	6 890
70	16,58	1,60	9 583	0,95	10,38	6,26	3,20	3,27	69,71	0,09	0,33	4 884
80	18,34	2,56	11 208	0,92	7,15	4,16	1,52	2,98	88,40	0,10	0,35	6 259
UE-27												
13	19,92	3,84	56 682	0,87	5,19	4,37	0,24	5,25	309,07	0,08	0,41	24 301
14	17,23	4,07	39 181	0,85	4,23	3,58	0,21	6,97	228,90	0,08	0,35	22 851
20	23,04	7,53	48 310	0,68	3,06	2,56	0,01	10,54	145,47	0,09	0,19	32 226
31	31,01	5,72	76 841	0,87	5,42	2,47	0,01	0,96	208,86	0,09	0,37	27 908
32	24,64	1,77	42 494	0,94	13,88	13,05	0,04	8,61	397,15	0,09	0,44	18 933
33	26,81	0,47	46 746	0,99	57,12	56,19	0,10	11,16	1072,12	0,06	0,63	9 578
34	17,52	2,29	27 978	0,93	7,65	5,81	0,05	3,79	200,30	0,10	0,41	17 635
41	14,78	3,35	52 258	0,81	4,41	4,09	0,89	16,74	185,59	0,07	0,33	29 736
44	17,07	2,03	39 705	0,92	8,40	8,03	1,61	17,62	323,27	0,06	0,41	16 208
45	16,47	2,19	66 356	0,92	7,53	7,14	2,85	13,55	290,58	0,05	0,38	20 735
50	25,08	6,50	75 883	0,70	3,86	3,70	1,43	39,64	119,19	0,06	0,14	34 296
60	21,40	2,35	25 412	0,93	9,10	7,89	0,57	5,97	279,85	0,09	0,38	11 652
70	19,55	4,46	19 018	0,83	4,39	3,80	1,37	9,92	136,70	0,07	0,23	8 549
80	21,86	4,57	39 647	0,81	4,79	4,23	1,00	9,22	214,22	0,06	0,26	15 292

13 – zboża, oleiste, strączkowe, 14 – inne uprawy polowe, 20 – uprawy polowe ogrodnicze, 31 – winnice, 32 – drzewa i krzewy owocowe, 33 – gaje oliwne, 34 – pozostałe uprawy trwałe, 41 – bydło mleczne, 44 – owce i kozy, 45 – bydło mleczne, hodowlane, tucznik, 50 – zwierzęta żywione paszami treściwymi, 60 – mieszany z przewagą upraw, 70 – mieszany z przewagą zwierząt, 80 – mieszany uprawy i zwierzęta.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN [2010].

oliwnymi, bydłem mlecznym i bydłem hodowlanym i tucznikiem (tab. 3). W polskich gospodarstwach zajmujących się bydłem mlecznym (41), zwierzętami żywionymi paszami treściwymi (50) i produkcją mieszaną z przewagą zwierząt (70) udało się osiągnąć rotację należności i gotówki mniejszą niż 70 dni. W Polsce trudności z tym wskaźnikiem miały gospodarstwa zajmujące się owcami i kozami, gdyż przekraczał on 220 dni, a w UE-27 rekordową wartość, wynoszącą ok. 1072 dni, przyjął dla gospodarstw z gajami oliwnymi. Warto zauważyć, że uśredniając najwyższą rentowność aktywów ogółem (X10) i Cash Flow II w Polsce i UE-27 osiągały gospodarstwa o produkcji roślinnej. Natomiast najwyższą rentowność netto w Polsce miały gospodarstwa hodujące bydło mleczne, owce, kozy i tuczniaki (tab. 3).

## PODSUMOWANIE

Sektor rolnictwa w UE-27 ma swoją specyfikę majątkowo-kapitałową, przejawiającą się w zarządzaniu składnikami kapitału obrotowego netto. Charakteryzuje go znaczny udział aktywów obrotowych w aktywach ogółem, nadpłynność i małe znaczenie zobowiązań krótkoterminowych. Toteż do zarządzania kapitałem obrotowym stosowana jest strategia agresywno-konserwatywna przynosząca umiarkowany zysk, ale też generująca umiarkowane ryzyko. Ponadto zarządzanie składnikami kapitału obrotowego, płynność, rotacja składników aktywów i rentowność są mocno zróżnicowane zarówno w układzie przestrzennym, jak i według wielkości ekonomicznej i typów produkcyjnych.

Badania wykazały również, że najwyższe poziomy kapitału obrotowego mają gospodarstwa bardzo duże, które to są najbardziej zdolne do samofinansowania swojej działalności i tworzenia oszczędności, ale też wykazują najmniejszą płynność i rentowność. W Polsce szczególnie wysoki poziom kapitału obrotowego i płynność miały gospodarstwa zajmujące się pozostałymi uprawami trwałymi oraz owcami i kozami, a najwyższą rentowność aktywów ogółem osiągały gospodarstwa o produkcji roślinnej.

## LITERATURA

- Bieniasz A., Gołaś Z., 2008. Zróżnicowanie i determinanty płynności finansowej w rolnictwie w świetle wybranych relacji majątkowo-kapitałowych i analizy regresji. *Zagad. Ekon. Roln.* 1.
- Brigham E., Houston J., 2005. *Podstawy zarządzania finansami*. T. 2, PWE, Warszawa.
- FADN. 2010. [www.ec.europa.eu/agriculture/rica/database/report.cfm](http://www.ec.europa.eu/agriculture/rica/database/report.cfm) [dostęp: 10.03.2010].
- Gajdka J., Walińska E., 1998. *Zarządzanie finansowe. Teoria i praktyka*. T. 2. Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa.
- Konieczna I., 2008. Wpływ strategii zarządzania kapitałem obrotowym na sytuację finansową przedsiębiorstw. *Probl. Zarz.* 3.
- Kulawik J., 1995. Wskaźniki finansowe i ich systemy w zarządzaniu gospodarstwami rolniczymi. *Stud. Monogr. IERiGŻ* 72.
- Mańko S., Płonka R., 2010. Struktura aktywów a wyniki działalności gospodarstw rolnych w świetle danych polskiego FADN. *Zagad. Ekon. Roln.* 4.
- Sierpińska M., Wędzki D., 1997. *Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie*. Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.

- Tatka M., 1999. Analiza efektywności gospodarowania na podstawie analizy wskaźnikowej. Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, Poznań.
- Wasilewski M., 2004. Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania gospodarowania zapasami w przedsiębiorstwach rolniczych. Wyd. SGGW, Warszawa.
- Wyniki standardowe uzyskane przez indywidualne gospodarstwa rolne prowadzące rachunkowość w 2004 roku. 2005. Polski FADN, Warszawa.
- Zimon G., 2008. Strategie zarządzania kapitałem obrotowym w przedsiębiorstwach handlowych z branży techniki grzewczej i sanitarnej w województwie podkarpackim. Probl. Zarz. 3.